

Duinplassen en duinmeren

Natuurlijke duinmeren bestaan er niet in Kennemerland. Vrijwel overal waar in de zomer nog water staat is er gegraven. Duinmeren en poelen die niet overbested zijn kennen een rijke natuur met kranswieren en libellen. Ook infiltratiegebieden zijn sinds de herinrichting in de jaren '90 qua natuur aantrekkelijk.

In een duinmeer staat altijd water, ook als er eens een langdurige periode van droogte is. Het is meestal een ondiep water. Sinds het verminderen en soms staken van de waterwinning zijn bestaande duinmeertjes gegroeid en er zijn nieuwe ontstaan. Maar een dieper meer is altijd ontstaan door de hand van de mens. Dat kan van langer geleden dateren zoals bij de weinige eendekooien en de vele bomkraters en explosiekuilen. Kanalen en plassen in infiltratiegebieden bij Heemskerk, Castricum en Bergen rekenen we ook tot de duinmeren sinds het inlaatwater schoon is. In de Kennemerduinen zijn veel meertjes gegraven voor de recreatie, vaak in combinatie met zandafzet voor wegeaanleg of woningbouw. Zo ontstonden 'technische meren': diep en steil, zonder geleidelijke overgang aan de oevers voor plant en dier. Ook de grote voorraadplassen in de Amsterdamse Waterleidingduinen zijn op deze manier aangelegd: het is diep water zonder vegetatie en arm aan vissen al trekken de meterslange snoeken de nodige aandacht. Functies van duinmeren zijn echter vaak veranderd: van zandwinput tot spartelmeer, van recreatieplas tot vogelreservaat, van visvijver tot natuurreservaat.

Infiltratiegebied

Duinmeren met een rijke natuur

Duinmeren met hoge natuurwaarden hebben een geleidelijke overgang van water naar duin, kleine eilandjes in het water, een grillige oeverlijn. Afhankelijk van de omgeving is het water kalkarm of kalkrijk en meestal is het van nature matig voedselarm en zeer helder. Elk meer heeft weer zijn eigen kwaliteiten maar veel voorkomende natuurwaarden in het water zijn het roeipootkreeftje, de microscopisch kleine kiezelwieren (diatomeeën), wuivende velden met kranswieren en fonteinkruiden zoals het puntig fonteinkruid. Ten noorden van Bergen, in de kalkarme duinen, herbergen droogvallende oevers ook kleine zonnedauw en het zeldzame oeverkruid. Vele vogels komen op water en riet af: baardmannetje, blauwborst en aalscholver. Als er veel visetende vogels zijn kan een duinmeer door de uitwerpselen 'guanotroof' worden (voedselrijk). Dan wordt het water minder helder, zoals bij de aalscholverkolonie in de voormalige Renbaan bij Zandvoort.

Beheer

In duinmeren met een hoge natuurwaarde ligt het niet voor de hand te gaan rommelen en herstructureren. Heel anders is dat bij de als 'industriegebied' ontworpen infiltratiegebieden en bij wateren die onder invloed hebben gestaan van vormen van duinlandbouw. Herprofilen en opnieuw inrichten is hier schering en inslag. Het PWN ontwikkelde het OINS-concept: Open Infiltratie Nieuwe Stijl. Rond 1978 kreeg de (latere) directeur Natuur en

Recreatie van PWN Fred van der Vegte het voor elkaar om in een infiltratiegebied bij Heemskerk, het Kieftenvlak, oevers af te vlakken. En met resultaat. In de loop der jaren vestigden zich steeds meer duinvalleiplanten, zoals moeraswespenorchis, parnassia en addertong. In de jaren negentig ging PWN een stap verder. Bij de renovatie van het Infiltratiegebied Castricum gingen innovatie van de waterwinning en ecologische optimalisatie hand in hand. Ecologen en waterwinnaars bedachten een methode om het water niet rechtstreeks van het inlaatpunt naar de infiltratiekanalen te leiden, maar via een lange weg, waardoor biologische zuivering optrad. Men ontdekte dat het wegzakken van water in de bodem (infiltratie) vooral goed gaat op oeverdelen met weinig slib. Dat maakte de aanleg van uitgebreide zeer vlakke oeverzones zowel voor waterwinners als ecologen tot een aantrekkelijke beheermaatregel. Nu zijn flauwe taluds, eilandjes, een grote oeverlengte, zuiverende rietmoerassen die ook aantrekkelijk zijn voor vogels als de roerdomp gangbaar geworden in vele waterwingebieden, ook lokaal in de Amsterdamse Waterleidingduinen.

In extreem droge zomers – en die komen er naar verwachting door klimaatverandering steeds meer – zullen duinmeren steeds belangrijker worden als waterbron voor alle dieren, inclusief de grotere grazers. Bij natuurontwikkelingsprojecten in de duinen is het daarom verstandig om verder te gaan dan alleen duinvalleien herstellen en ook kansen voor het aanleggen van 'nieuwe' duinmeren te benutten.

Roerdomp, sluipend

Uitgeslopen en afgevlogen: libellen

Larven van libellen leven in het water. Wanneer libellen het larvestadium achter zich laten en het luchtruim kiezen, spreekt de kenner van 'uitsluipen'. Na enkele maanden is een dier 'afgevlogen': het verliest kleur en de vleugels zijn vaak beschadigd. Enkele zeer algemene libellen van het duin zijn viervleklibel, gewone oeverlibel, lantaarntje, watersnuffel en grote keizerlibel. Talrijk zijn de landelijk vrij zeldzame glassnijders.

De zwervende pantserjuffer legt zijn eitjes een stukje boven de waterlijn op enkele meters afstand van het water. Door de natuurlijke stijging van water in duinplasjes in de winter gaat dit vaak goed. Ook de geelvlekheidlibel vertoont dit gedrag.

Er zijn in het duin meer bijzondere of zeldzame soorten zoals de gevlekte witsnuitlibel in de duinen bij Bergen en langs de Zeeweg in Castricum in het zelden nog gebruikte Ijsbaantje. Door het warmere klimaat en extra duinplasjes zien we geregeld de kleine roodoogjuffer vliegen; incidenteel ook de vuurlibel, bijv. bij Bergen in de 's Heerenweide.

Het Eiland van Rolvers in de Amsterdamse Waterleidingduinen is rijk aan kwelplassen en infiltratiewateren. Koeien houden de oevers van de plasjes en de infiltratiewateren vrij van riet en oeverkruiden maar niet van russen en houtachtige soorten als berk en duindoorn. Diepe plasjes zijn dicht begroeid met kranswieren en rijk aan libellen zoals azuurwaterjuffer, variabele waterjuffer, gewone pantserjuffer en houtpantserjuffer.

Vuurlibel

Leegvissen infiltratiegebied

Rugstreepd tussen kranswier

Parende watersnuffels

Aalscholvers

Houtpantserjuffer